

ZESTAW KONTROLNY DLA NAUCZYCIELA/-LKI

Lp.	Nazwa gatunku	Grupa*	Opis	Miniatura zdjęcia
1	brzana peloponeska <i>Barbus peloponnesius</i>	F	Żyję w słodkich wodach głównie w Grecji, ale też w Odrze, dorzeczu Wisły czy Dunaju. Razem z moimi braćmi i siostrami tworzę wielopokoleniowe stada. Trzymam się dna rzeki i zwykle przebywam w jej nurcie. Dorastam do 30 cm długości. Moje ciało jest wydłużone, wrzecionowate, pokryte łuskami, a wokół otworu gębowego mam dwie pary wąsików. Jestem szaro-brązowa lub ciemnobrązowa, z jaśniejszymi bokami i brzuchem. Mam parzyste, zaokrąglone płetwy boczne, a płetwę ogonową - wciętą. Żywię się głównie skorupiakami, robakami i larwami owadów. Jestem gatunkiem zagrożonym wyginięciem, ale nie objętym ścisłą ochroną.	
2	puchacz zwyczajny <i>Bubo bubo</i>	B	Jestem dużym osiadłym ptakiem zamieszkującym Europę i Azję. Moje upierzenie jest brązowe z licznymi plamkami i kreskami, oczy pomarańczowe, a na głowie mam dwa sterzące pęczki piór, przypominające uszy. Uaktywniam się o zmierzchu i świcie oraz w nocy. Poluję wtedy na średniej wielkości ptaki i ssaki, czasami na małe owady. Mieszkam w starych lasach, w wąwozach górskich, a nawet na obszarach pustynnych. Na gniazdo wybieram tereny niedostępne, np. olsy, półki skalne, duże dziuple. W naturze żyję najczęściej do 20 lat, ale populacja mojego gatunku stale się zmniejsza. Jestem ptakiem rzadkim i płochliwym, w wielu krajach objętym ochroną gatunkową.	
3	wilk szary <i>Canis lupus</i>	M	Jestem drapieżnym ssakiem, zamieszkującym lasy, równiny oraz tereny bagienne. Mierzę do 170 cm długości (wraz z ogonem), mam grube białobrązowe lub czarne futro, szpiczaste uszy, długi ogon i przenikliwe jasne oczy. W moim pysku są 42 ostre zęby, które z łatwością złapią ryby, mniejsze ssaki, jelenie, dziki czy sarny. Czasem zjadam także padlinę. Jestem zwierzęciem stadnym. Moja wataha wyznacza sobie terytorium, którego nie może naruszać inna. Kiedyś w całej Polsce oraz innych częściach świata żyło wielu moich braci oraz siostr. Potem ludzie zaczęli na nas polować i zostało nas naprawdę niewiele. Teraz ludzie mnie chronią, jakby wreszcie zrozumieli, że jestem bardzo cennym gatunkiem.	
4	bocian czarny <i>Ciconia nigra</i>	B	Jestem dużym brodzącym ptakiem wędrownym, blisko spokrewnionym z jednym z waszych skrzydlatych ulubieńców. Moje pióra są czarne, z białym podogonem, piersią i brzuchem. Mam czerwone nogi, dziób oraz obwódki wokół oczu. W Polsce żyję w lasach liściastych i mieszanych, gdzie dociera mało światła, na podmokłych łąkach, stawach i trzęsawiskach. Lubię miejsca, gdzie mieszkają bobry, bo ich tamy tworzą małe rozlewiska – idealne dla mnie. Zakładam gniazda głównie w koronach drzew, ale potrafię też zbudować dom na skałach gór.	

5	ryś <i>Lynx lynx</i>	M	Jestem rzadkim drapieżnym ssakiem, zamieszkującym duże, zwarte, różnogatunkowe lasy z gęstym podszytem. Mierzę do 130 cm długości, mam krępe ciało, piękne rudawe futro z brunatnymi plamkami i biały brzuch. Moja głowa jest okrągła, ogon krótki, a na końcu długich i silnych łap mam palce z wysuwanymi pazurami. Poznacie mnie po szpiczastych uszach zakończonych pędzelkami włosów. Nie jest to jednak tylko ozdoba, a pomoc w skupianiu fal dźwiękowych oraz lepszym słyszeniu. Prowadzę głównie samotniczy, nocny tryb życia. Poluję na sarny, młode jelenie, ptaki.	
6	nocek duży <i>Myotis myotis</i>	M	Jestem nocnym ssakiem latającym. Spośród moich braci wyróżniam się dość znaczną wielkością i owalnym kształtem uszu. Na grzbiecie mam szarobrązowe lub brązowe futerko, a mój brzuszek jest biały. Mieszkam w południowo-zachodniej części Polski, najczęściej obok was – ludzi: na dużych strychach, w wieżach kościelnych czy w innych budowlach. Nocą wylatuję na żer do lasów z ubogim podszytem, na świeżo skoszone łąki lub do starych sadów. Zimą przenoszę się do piwnic, fortów albo jaskiń, w których nie ma ujemnych temperatur. Tam smacznie śpię aż do kwietnia.	
7	pachnica dębowa <i>Osmoderma eremita</i>	I	Jestem owadem, który wykluwa się z jaja jako larwa. W dorosłego osobnika zamieniam się dopiero po 3-4 latach. Staję się wtedy brązowoczarny, mam skrzydła chronione specjalnymi pokrywami i czułki. Kiedyś mieszkalem w puszczech, w dziuplach rozkładających się okazałych drzew. Teraz potrafię mieszkać też w innych miejscach. Choć moje imię sugeruje, że lubię tylko dęby, to tak naprawdę zadomowię się w każdym, byle bardzo starym, próchniejącym drzewie w parku i alei przydrożnej. Bardzo lubię słońce oraz próchniejące drewno.	
8	tocja karpacka <i>Tozzia carpathica</i>	P	Jestem rzadką rośliną, którą spotkacie na pojedynczych cienistych stanowiskach górskich: przy źródłiskach i w wilgotnych lasach. Dorastam do 40-50 cm, a na sztywnej łodydze mam jajowate liście i drobne żółte kwiaty, wyrastające z kątów liści. Jestem byliną kłączową, co znaczy, że co wiosny odradzam się z podziemnych organów. Prowadzę półpasżytniczy tryb życia – mam ssawki, którymi pobieram od innych roślin wodę i sole mineralne. W Polsce ludzie objęli mnie ścisłą ochroną gatunkową.	
9	traszka grzebieniasta <i>Triturus cristatus</i>	A	Jestem płazem ogoniastym, który może żyć zarówno w wodzie, jak i na lądzie. Lubię zbiorniki wodne o mulistym dnie i silnie zarośnięte roślinnością. Są one idealne do złożenia i ukrycia moich jaj, z których wylęgają się kijanki. Jako dorosły płaz mam brązowe lub czarne ciało z plamkami i brodawkami, 4 palce u łap przednich oraz 5 – u tylnych. Nie mam pazurów, za to przeciwnika ugryzę dwoma rzędami zębów. Mam też szczególną zdolność odtwarzania utraconych w walce kończyn lub ogona.	
10	puszczyk uralski <i>Strix uralensis</i>	B	Jestem dużym ptakiem drapieżnym mieszkającym w tajdze i miejscowo m. in. w starych lasach Karpat czy Mazur. Moje upierzenie jest szaro-białe z czarnymi i białymi plamkami i kreskami, oczy małe i czarne, a szlara (pióra wokół oczu i dzioba) szarozółta. Jestem aktywny zarówno w nocy, jak i w dzień, ale na łowy ruszam głównie po zmierzchu. Poluję na leśne gryzonie (norniki, karczowniki i ryjówki), a także drobne oraz średnie ptaki. Nie płoszę się łatwo, ale w pobliżu gniazda potrafię być agresywny i niebezpieczny. Jestem jedną z największych europejskich sów, dożywającą w naturze ponad 20 lat.	

*Grupa: A = płazy, B = ptaki, F = ryby, I = bezkręgowce, M = ssaki, P = rośliny, R = gady.

ZESTAW DLA UCZNIÓW/UCZENNIC

brzana peloponeska

puchacz zwyczajny

wilk szary

bocian czarny

ryś

nocek duży

pachnica dębowa

tocja karpacka

traszka grzebieniasta

puszczyk uralski

1. Żyję w słodkich wodach głównie w Grecji, ale też w Odrze, dorzeczu Wisły czy Dunaju. Razem z moimi braćmi i siostrami tworzę wielopokoleniowe stada. Trzymam się dna rzeki i zwykle przebywam w jej nurcie. Dorastam do 30 cm długości. Moje ciało jest wydłużone, wrzecionowate, pokryte łuskami, a wokół otworu gębowego mam dwie pary wąsików. Jestem szaro-brązowa lub ciemnobrązowa, z jaśniejszymi bokami i brzuchem. Mam parzyste, zaokrąglone płetwy boczne, a płetwę ogonową - wciętą. Żywię się głównie skorupiakami, robakami i larwami owadów. Jestem gatunkiem zagrożonym wyginięciem, ale nie objętym ścisłą ochroną.

3. Jestem drapieżnym ssakiem, zamieszkującym lasy, równiny oraz tereny bagienne. Mierzę do 170 cm długości (wraz z ogonem), mam grube biało-brązowe lub -czarne futro, szpiczaste uszy, długi ogon i przenikliwe jasne oczy. W moim pysku są 42 ostre zęby, które z łatwością złapią ryby, mniejsze ssaki, jelenie, dziki czy sarny. Czasem zjadam także padlinę. Jestem zwierzęciem stadnym. Moja wataha wyznacza sobie terytorium, którego nie może naruszać inna. Kiedyś w całej Polsce oraz innych częściach świata żyło wielu moich braci oraz siostr. Potem ludzie zaczęli na nas polować i zostało nas naprawdę niewiele. Teraz ludzie mnie chronią, jakby wreszcie zrozumieli, że jestem bardzo cennym gatunkiem.

2. Jestem dużym osiadłym ptakiem zamieszkującym Europę i Azję. Moje upierzenie jest brązowe z licznymi plamkami i kreskami, oczy pomarańczowe, a na głowie mam dwa sterzące pęczki piór, przypominające uszy. Uaktywniam się o zmierzchu i świcie oraz w nocy. Poluję wtedy na średniej wielkości ptaki i ssaki, czasami na małe owady. Mieszkam w starych lasach, w wąwozach górskich, a nawet na obszarach pustynnych. Na gniazdo wybieram tereny niedostępne, np. olsy, półki skalne, duże dziuple. W naturze żyję najczęściej do 20 lat, ale populacja mojego gatunku stale się zmniejsza. Jestem ptakiem rzadkim i płochliwym, w wielu krajach objętym ochroną gatunkową.

4. Jestem dużym brodzącym ptakiem wędrownym, blisko spokrewnionym z jednym z waszych skrzydlatych ulubieńców. Moje pióra są czarne, z białym podogonem, piersią i brzuchem. Mam czerwone nogi, dziób oraz obwódki wokół oczu. W Polsce żyję w lasach liściastych i mieszanych, gdzie dociera mało światła, na podmokłych łąkach, stawach i trzęsawiskach. Lubię miejsca, gdzie mieszkają bobry, bo ich tamy tworzą małe rozlewiska – idealne dla mnie. Zakładam gniazda głównie w koronach drzew, ale potrafię też zbudować dom na skałach gór.

<p>5. Jestem rzadkim drapieżnym ssakiem, zamieszkującym duże, zwarte, różnogatunkowe lasy z gęstym podszytem. Mierzę do 130 cm długości, mam krępe ciało, piękne rudawe futro z brązowymi plamkami i biały brzuch. Moja głowa jest okrągła, ogon krótki, a na końcu długich i silnych łap mam palce z wysuwanymi pazurami. Poznacie mnie po szpiczastych uszach zakończonych pędzelkami włosów. Nie jest to jednak tylko ozdoba, a pomoc w skupianiu fal dźwiękowych oraz lepszym słyszeniu. Prowadzę głównie samotniczy, nocny tryb życia. Poluję na sarny, młode jelenie, ptaki.</p>	<p>6. Jestem nocnym ssakiem latającym. Spośród moich braci wyróżniam się dość znaczną wielkością i owalnym kształtem uszu. Na grzbiecie mam szarobrązowe lub brązowe futerko, a mój brzuszek jest biały. Mieszkam w południowo-zachodniej części Polski, najczęściej obok was – ludzi: na dużych strychach, w wieżach kościelnych czy w innych budowlach. Nocą wylatuję na żer do lasów z ubogim podszytem, na świeżo skoszone łąki lub do starych sadów. Zimą przenoszę się do piwnic, fortów albo jaskiń, w których nie ma ujemnych temperatur. Tam smacznie śpię aż do kwietnia.</p>
<p>7. Jestem owadem, który wykluwa się z jaja jako larwa. W dorosłego osobnika zamieniam się dopiero po 3-4 latach. Staję się wtedy brązowoczarny, mam skrzydła chronione specjalnymi pokrywami i czułki. Kiedyś mieszkałem w puszczech, w dziuplach rozkładających się okazałych drzew. Teraz potrafię mieszkać też w innych miejscach. Choć moje imię sugeruje, że lubię tylko dęby, to tak naprawdę zadomowię się w każdym, byle bardzo starym, próchniejącym drzewie w parku i alei przydrożnej. Bardzo lubię słońce oraz próchniejące drewno.</p>	<p>8. Jestem rzadką rośliną, którą spotkacie na pojedynczych cienistych stanowiskach górskich: przy źródłiskach i w wilgotnych lasach. Dorastam do 40-50 cm, a na sztywnej łodydze mam jajowate liście i drobne żółte kwiaty, wyrastające z kątów liści. Jestem byliną kłączową, co znaczy, że co wiosny odradzam się z podziemnych organów. Prowadzę półpaszytniczy tryb życia – mam ssawki, którymi pobieram od innych roślin wodę i sole mineralne. W Polsce ludzie objęli mnie ścisłą ochroną gatunkową.</p>
<p>9. Jestem płazem ogoniastym, który może żyć zarówno w wodzie, jak i na lądzie. Lubię zbiorniki wodne o mulistym dnie i silnie zarośnięte roślinnością. Są one idealne do złożenia i ukrycia moich jaj, z których wylęgają się kijanki. Jako dorosły płaz mam brązowe lub czarne ciało z plamkami i brodawkami, 4 palce u łap przednich oraz 5 – u tylnych. Nie mam pazurów, za to przeciwnika ugryzę dwoma rzędami zębów. Mam też szczególną zdolność odtwarzania utraconych w walce kończyn lub ogona.</p>	<p>10. Jestem dużym ptakiem drapieżnym mieszkającym w tajdze i miejscowo m. in. w starych lasach Karpat czy Mazur. Moje upierzenie jest szaro-białe z czarnymi i białymi plamkami i kreskami, oczy małe i czarne, a szlara (pióra wokół oczu i dzioba) szarozółta. Jestem aktywny zarówno w nocy, jak i w dzień, ale na łowy ruszam głównie po zmierzchu. Poluję na leśne gryzonie (norniki, karczowniki i ryjówki), a także drobne oraz średnie ptaki. Nie płoszę się łatwo, ale w pobliżu gniazda potrafię być agresywny i niebezpieczny. Jestem jedną z największych europejskich sów, dożywającą w naturze ponad 20 lat.</p>

Projekt finansowany z:

www.eeagrants.org

Pomoce zostały opracowane w ramach projektu Zgodnie z Naturą, prowadzonego przez Centrum Edukacji Obywatelskiej.

www.globalna.ceo.org.pl

Opracowanie: Paulina Brokos

Źródła fotografii: <http://www.wikipedia.org/>, <http://www.fishing.pl/>